

УДК 338

Деренська Я. М.

Національний фармацевтичний університет, м. Харків

Аналіз інвестиційної активності: галузево-регіональний аспект

y.derenskaya@gmail.com

Відновлення економіки України потребуватиме значного обсягу інвестування. Ефективний розподіл інвестиційних ресурсів вимагатиме аналізу найбільш пріоритетних галузей економіки, визначення напрямів регіонального розвитку. Згідно розробленої урядом України інвестиційної ініціативи Advantage Ukraine, фармацевтична промисловість входить до десяти ключових напрямів інвестування. Опитування Державної статистичної служби виявили позитивну тенденцію щодо інвестиційних очікувань у виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів. Основним фактором, що впливає на інвестиції у фармацевтичну промисловість є фінансові ресурси, ключовим напрямом цільового призначення інвестицій визначено заміну зношених машин або устаткування. Харківська область увійшла до п'ятірки регіонів з високим індексом місцевого благополуччя.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційні очікування, інвестиційна активність.

Постановка проблеми. Необхідність економічної стабілізації, відновлення економіки країни, забезпечення підґрунтя майбутнього розвитку вимагатиме значних зусиль щодо пошуку і раціонального використання ресурсів. Одним з напрямів активізації інвестиційних процесів є дослідження динаміки інвестиційних ресурсів, капітальних вкладень, залучення іноземних інвестицій, аналіз інвестиційної привабливості країни в цілому, окремих видів економічної діяльності, галузей, регіонів, об'єктів інвестування. Першим кроком цього процесу є визначення пріоритетів щодо напрямів інвестування, забезпечення з боку держави підтримки життєво важливих секторів економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження Європейської Бізнес Асоціації виявили суттєвість впливу війни на можливості компаній-учасників асоціації. Так, 71% респондентів зазначили, що вони постраждали від війни, втративши активи (69% респондентів), скоротивши виробництво (30%), призупинивши свою діяльність (1%) [2]. Внаслідок бойових дій у 2022 р. 66% компаній-учасників асоціації зазнали прямих збитків (55% респондентів визначили рівень завданої шкоди як значний, 3% – як критичний), у 2023 р. відсоток постраждалих компаній знизився до 47% (до 43% знизився відсоток компаній з рівнем значної шкоди, до 2% – з рівнем критичної шкоди) [2].

Одним з джерел фінансування відновлення економіки України є зовнішнє інвестування. За даними НБУ станом на кінець 2022 р. обсяг прямих іноземних інвестицій становив майже 51 млрд дол. США [3]. У структурі цих інвестицій переважають промисловість (41,9%), оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів (16,3%) [3]. Одним з напрямів покращення інвестиційної привабливості України є нормативно-правова підтримка інвестиційних проєктів з боку держави, запровадження інвестиційної платформи Advantage Ukraine [8].

Питання інвестиційної привабливості України, факторів впливу на неї, динаміки прямих іноземних інвестицій та їх розподілу за секторами економіки розглянуті у дослідженні Ю. М. Нікольчук та О. О. Лопатовської [4]. У роботах [1, 5] С. Й. Гончар, Л. О. Норік, К. І. Внуковою проаналізовано регіональний розподіл та динаміку капітальних інвестицій.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Суттєвість впливу ризиків, зростання невизначеності та динамічність зовнішніх і внутрішніх чинників, які впливають на діяльність суб'єктів господарювання, вимагають посилення відповідних заходів протидії та компенсування ризиків. Одним з таких заходів є постійний моніторинг соціально-економічного та правового середовища, прогнозування зовнішньої ситуації та стратегічне планування діяльності. З точки зору інвестиційної активності проведення такого моніторингу пов'язане з аналізом динаміки іноземних інвестицій,

капітальних вкладень, змін інвестиційних очікувань та інвестиційної привабливості країни, галузі, регіону.

Метою статті є аналіз інвестиційних процесів у розрізі окремих галузей та регіонів; дослідження динаміки інвестиційних очікувань та перспектив розвитку ділової активності підприємств; виявлення факторів, що впливають на інвестиції, напрямів цільового призначення інвестицій.

Виклад основного матеріалу дослідження. За даними Міністерства економіки України, обсяг капітальних інвестицій у 2022 р. склав понад 409 млн грн [3]. У структурі капітальних інвестицій переважали такі сфери діяльності: промисловість (30,8%); сільське, лісове та рибне господарство (12,6%); транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність (12,1%); оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів (9%); державне управління й оборона, обов'язкове соціальне страхування (8,9%); будівництво (8%); охорона здоров'я та надання соціальної допомоги (4,3%); інформація та телекомунікації (4,1%); операції з нерухомим майном (3,5%) [3].

Згідно з результатами досліджень Державної служби статистики України, інвестиційні очікування у промисловості мають позитивну динаміку [6]. Очікувані зміни відображають у відсотках баланс відповідей респондентів, який розраховується як різниця між часткою відповідей респондентів «збільшаться» та «зменшаться» (табл. 1). За видами активів очікується збільшення інвестування в машини та устаткування, зменшення вкладання у нематеріальні активи. Аналогічна тенденція щодо зростання інвестицій та їх вкладання в машини та устаткування спостерігається й за інвестиційними очікуваннями у фармацевтичній промисловості. Однак, очікується зменшення інвестування у земельні ділянки, будівлі та споруди, тоді як очікування щодо вкладання у нематеріальні активи мають нульовий баланс відповідей.

Інвестиційні очікування у промисловості, %

Вид промисловості	Очікувані зміни інвестицій у 2023 р. порівняно з 2022 р.	Очікувані зміни інвестицій у 2024 р. порівняно з 2023 р.	Очікувані зміни за видами активів 2023 р.		
			Машини та устаткування	Земельні ділянки, будівлі та споруди	Нематеріальні активи
Промисловість, разом	5	8	6	0	-3
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	-7	5	0	-7	1
Переробна промисловість	3	5	4	-2	-3
Виробництво харчових продуктів	16	8	6	0	-4
Текстильне виробництво	-12	6	0	0	-6
Виробництво паперу та паперових виробів	17	0	12	0	0
Поліграфічна діяльність, тиражування записаної інформації	18	36	18	0	9
Виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	-15	-15	-12	0	0
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	-10	13	-12	-4	-15
Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	19	14	5	-9	0
Металургійне виробництво	7	-14	-4	-4	-7
Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	-4	0	-16	-4	-16
Виробництво машин і устаткування	-14	-17	-21	-8	-15
Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	-4	9	22	-5	-4
Виробництво інших транспортних засобів	0	57	21	6	0
Виробництво меблів	-18	-4	-14	-10	-10
Виробництво іншої продукції	-23	-9	15	0	-9
Ремонт і монтаж машин і устаткування	0	-4	4	4	14
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	19	30	22	14	4
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	23	15	15	9	4
Забір, очищення та постачання води	21	22	10	10	-3
Збирання, оброблення й видалення відходів; відновлення матеріалів	47	33	35	12	12

Джерело: за даними [6]

Серед найбільш вагомих факторів, що впливають на інвестиції у промисловості в цілому та за окремими її видами, визначено фінансові ресурси (рис. 1). Основним напрямом цільового призначення інвестицій у промисловості в цілому та у фармацевтичній промисловості зокрема є інвестування у заміну зношених машин або устаткування (рис. 2). Очікування промислових підприємств щодо перспектив розвитку їх ділової активності виявили негативні тенденції (табл. 2).

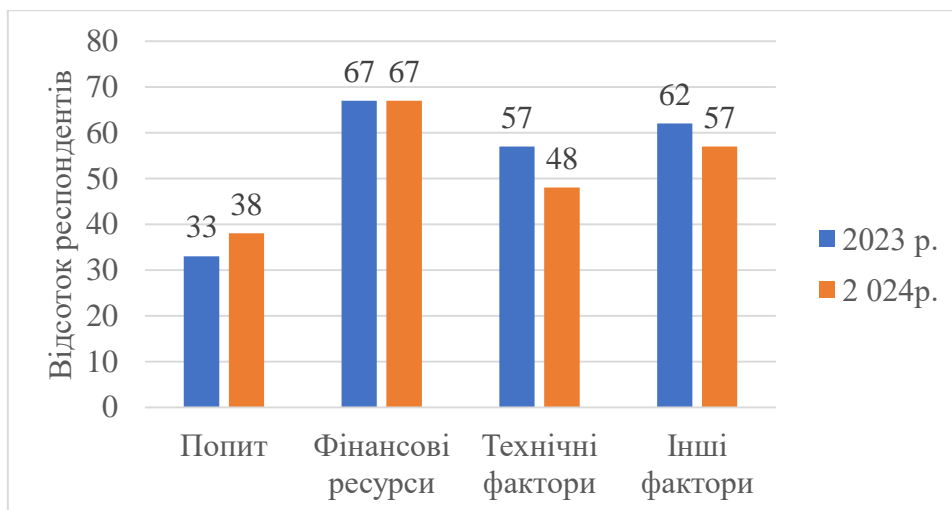

Рис. 1 Фактори, що впливають на інвестиції у виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів, %

Джерело: за даними [6]

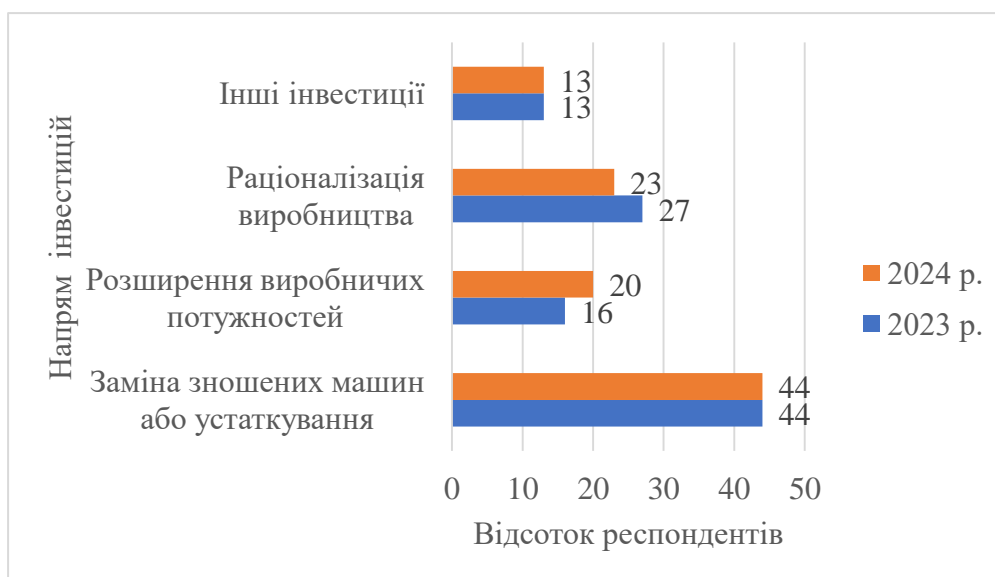

Рис. 2 Напрями цільового призначення інвестицій у виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів, %

Джерело: за даними [6]

Очікування промислових підприємств щодо перспектив розвитку їх ділової активності (2023 р.)

Вид промисловості	Оцінка поточного обсягу замовлень на виробництво продукції	Оцінка поточного обсягу іноземних замовлень на виробництво продукції	Оцінка поточного обсягу запасів готової продукції	Очікувані зміни обсягу виробництва продукції	Очікувані зміни кількості працівників	Очікувані зміни обсягу іноземних замовлень на виробництво продукції
Промисловість, разом	-42	-32	-11	5	-10	-3
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	-47	-18	-18	-13	-29	0
Переробна промисловість	-44	-40	-12	2	-13	-3
Виробництво харчових продуктів	-33	-32	-7	15	-6	2
Текстильне виробництво	-50	-25	7	0	-31	-7
Виробництво паперу та паперових виробів	-31	-31	5	0	5	-17
Поліграфічна діяльність, тиражування записаної інформації	-54	-18	0	9	-9	9
Виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	-43	-43	-14	-15	0	28
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	-41	-36	-23	-23	-22	-12
Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	-48	-52	14	42	-4	9
Металургійне виробництво	-57	-54	-21	-3	-11	-21
Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	-62	-54	-33	0	-13	-4
Виробництво машин і устаткування	-65	-71	-19	-15	-31	-20
Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	-26	-22	-17	9	-21	-13
Виробництво інших транспортних засобів	-42	-47	-28	-9	-33	0
Виробництво меблів	-59	-48	-22	19	-19	4
Виробництво іншої продукції	-59	-41	-22	9	-5	-13
Ремонт і монтаж машин і устаткування	-56	-12	-4	4	0	0
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	-34	0	-3	52	19	-1
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	-18	0	0	-10	-5	0
Забір, очищення та постачання води	-18	0	0	-29	-7	0
Збирання, оброблення й видалення відходів; відновлення матеріалів	-13	0	0	6	-6	0

Джерело: за даними [6]

Оцінки поточного обсягу вітчизняних та іноземних замовлень на виробництво продукції розраховувалися як різниця між відповідями респондентів «обсяг більш ніж достатній (вище норми)» та «обсяг недостатній (нижче норми)». За обома показниками у фармацевтичній промисловості очікується погіршення ситуації. Однак, позитивним є результат щодо очікувань зміни обсягу виробництва фармацевтичної продукції (кількість респондентів, що очікують його збільшення, переважає кількість респондентів, що очікують зниження обсягу виробництва). Також позитивним є баланс відповідей щодо очікуваних змін обсягу іноземних замовлень на виробництво фармацевтичної продукції. Оцінка поточного обсягу запасів готової продукції має позитивний баланс, тобто кількість респондентів, що зазначила відповідь «дуже великий запас (вище норми)» переважила відсоток відповідей «дуже малий запас (нижче норми)». Проте, респонденти очікують зниження кількості працівників у виробництві основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів.

Оцінюючи ступінь передбачуваності майбутнього розвитку бізнес-ситуації, респонденти надали такі оцінки (відсоток від загальної кількості опитаних підприємств): промисловість – 1% легко передбачити, 4% досить легко передбачити, 56% досить важко передбачити, 39% важко передбачити; виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів – 5% досить легко передбачити, 67% досить важко передбачити, 28% важко передбачити. Оцінка очікувань щодо зміни відпускних цін: промисловість – 30% респондентів очікують збільшення відпускних цін протягом листопада 2023 р. – січня 2024 р., 67% вважає, що ціни не зміняться, 3% респондентів вважає, що ціни зменшаться; виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів – 43% респондентів очікують збільшення відпускних цін, 57% респондентів вважає, що ціни не зміняться. Також респонденти оцінили забезпеченість замовленнями підприємств у промисловості в цілому на 3,9 міс., у виробництві основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів на 3,2 міс. [6].

Варто відзначити, що фармацевтична промисловість увійшла в 10 пріоритетних напрямів інвестування (підтримки) за інвестиційною ініціативою Advantage Ukraine, у якій зареєстровано 30 проєктів/можливостей вартістю 19 млрд дол. США [8].

Інвестиційна активність у регіональному аспекті безпосередньо залежить від результатів діяльності суб'єктів господарювання відповідного регіону. Фінансові результати підприємств за регіонами України представлено у табл. 3.

Таблиця 3

Фінансові результати підприємств за регіонами у 2022 р.

Регіон	Фінансовий результат (сальдо) до оподаткування, млн грн	Підприємства, які одержали прибуток		Підприємства, які одержали збиток	
		у % до загальної кількості	фінансовий результат, млн грн	у % до загальної кількості	фінансовий результат, млн грн
Україна	46127,2	66,1	1010079,4	33,9	963952,2
Вінницька	12106,9	73,0	20919,9	27,0	8813,0
Волинська	4326,7	73,6	11600,6	26,4	7273,9
Дніпропетровська	-41182,5	69,1	60800,4	30,9	101982,9
Донецька	-17452,1	57,4	14261,1	42,6	31713,2
Житомирська	4368,7	67,8	11421,5	32,2	7052,8
Івано-Франківська	-6589,1	75,6	10873,1	24,4	17462,2
Київська	1679,3	68,7	44859,4	31,3	43180,1
Кіровоградська	10902,3	77,3	15224,8	22,7	4322,5
Луганська	-305,0	52,9	385,7	47,1	690,7
Львівська	24637,5	69,4	45888,2	30,6	21250,7
Миколаївська	-19280,4	68,9	10234,8	31,1	29515,2
Рівненська	-6813,6	69,4	8675,0	30,6	15488,6
Сумська	2502,9	65,7	12758,5	34,3	10255,6
Тернопільська	6305,8	72,8	10683,9	27,2	4378,1
Херсонська	-9271,9	48,5	923,9	51,5	10195,8
Хмельницька	6840,6	74,5	17513,1	25,5	10672,5
Черкаська	361,1	73,7	17598,4	26,3	17237,3
Чернівецька	2843,5	69,1	4052,7	30,9	1209,2
м. Київ	97563,9	59,8	585605,2	40,2	488041,3

Джерело: за даними [6]

Згідно даних табл. 3, найбільший позитивний фінансовий результат мають підприємства м. Києва, Львівської області. Аналізуючи інвестиційну привабливість регіонів, можна зазначити, що за індексом місцевого

благополуччя кращими визначено м. Київ (з рейтингом 0,9), Львівську область (рейтинг 0,4), Івано-Франківську, Харківську, Одеську, Волинську області (з рейтингом 0,3), Київську та Хмельницьку області (рейтинг 0,2) [7]. Єдиним регіоном з додатним значенням індексу економічних можливостей є м. Київ (рейтинг 0,3), інші регіони мають від'ємне значення цього індексу. Серед останніх відносно кращими є такі регіони: Київська область -0,5; Львівська область -0,6; Харківська та Одеська області -0,7; Дніпропетровська область -0,8.

Висновки. Інвестиційні очікування за різними видами промисловості мають суттєві коливання, проте, у цілому спостерігається переваження позитивних очікувань над негативними. Найбільш вагомим напрямом цільового призначення інвестицій залишається інвестування машин та устаткування (зміна зношених основних засобів). Найсуттєвішим чинником, що впливає на інвестиції, є недостатність фінансових ресурсів. За регіональним розподілом найбільш привабливим є м. Київ, у п'ятірку регіонів з позитивним індексом місцевого благополуччя також увійшли Львівська, Івано-Франківська, Харківська, Одеська, Волинська області.

Перспективи подальших досліджень. Подальшого дослідження потребує моніторинг інвестиційної активності окремих суб'єктів господарювання, аналіз підходів до оцінювання інвестиційної привабливості об'єктів інвестування, формування системи інтегральної оцінки ефективності потенційно привабливих інвестиційних проєктів.

Перелік використаних джерел інформації

1. Гончар С. Й. Аналізування динаміки капітальних інвестицій як один із етапів формування ефективною моделі кредитно-інвестиційної політики. Держава та регіони. 2019. № 6 (111). С. 24–29. URL: <https://doi.org/10.32840/1814-1161/2019-6-5>.

2. Європейська Бізнес Асоціація. Дослідження. URL: <https://eba.com.ua/research/doslidzhennya-ta-analyyka/> (дата звернення: 26.11.2023).

3. Інвестиційна діяльність в Україні за 2022 рік. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=b6d0940d-2443-41c4-82ec-86e6d2e56973&title=InvestitsiinaDiialnistVUkrainiZa2022-Rik> (дата звернення: 28.12.2023).

4. Нікольчук Ю., Лопатовська О. Інвестиційна привабливість України: основні тенденції, проблеми та ключові вектори вирішення. *Innovation and Sustainability*. 2023. №1. С. 164–175. URL: <https://doi.org/10.31649/ins.2023.1.164.175> (дата звернення: 25.11.2023).

5. Норік Л. О., Внукова К. І. Статистичний аналіз капітальних інвестицій за регіонами України. Сучасні проблеми управління підприємствами: теорія та практика. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Харків – м. Торунь, 16 квітня 2021 року. – Днепр: Середняк Т. К., 2021. С. 259–261.

6. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/oper_new.html (дата звернення: 28.11.2023).

7. Перший рейтинг регіонів України за Індексом місцевого благополуччя. URL: <https://ratinglab.org/research/pershij-rejting-regioniv-ukrayini-za-Indeksom-miscevogo-blagopoluchchya> (дата звернення: 28.12.2023).

8. Advantage Ukraine. URL: <https://advantageukraine.com/en/> (дата звернення: 03.12.2023).

References

1. Honchar S. Y. (2019). Analizuvannia dynamiky kapitalnykh investytsii yak odyin iz etapiv formuvannia efektyvnoi modeli kredytno-investytsiinoi polityky [Analyzing the dynamics of capital investments as one of the stages of forming an effective model of credit and investment policy]. *Derzhava ta rehiony – State and regions*, no 6(111), pp. 24–29. Available at: <https://doi.org/10.32840/1814-1161/2019-6-5> (in Ukrainian).

2. Yevropeiska Biznes Asotsiatsiia. Doslidzhennia [European Business Association. Research]. Available at: <https://eba.com.ua/research/doslidzhennya-ta-analytika/> (accessed November 26, 2023) (in Ukrainian).

3. Investytsiina diialnist v Ukraini za 2022 rik [Investment activity in Ukraine for 2022]. Available at: [https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=b6d0940d-2443-41c4-82ec-](https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=b6d0940d-2443-41c4-82ec-86e6d2e56973&title=InvestitsiinaDiialnistVUkrainiZa2022-Rik)

[86e6d2e56973&title=InvestitsiinaDiialnistVUkrainiZa2022-Rik](https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=b6d0940d-2443-41c4-82ec-86e6d2e56973&title=InvestitsiinaDiialnistVUkrainiZa2022-Rik) (accessed December 03, 2023) (in Ukrainian).

4. Nikolchuk Yu., Lopatovska O. (2023). Investytsiina pryvablyvist Ukrainy: osnovni tendentsii, problemy ta kliuchovi vektory vyrishennia [Investment attractiveness of Ukraine: main trends, problems and key solution vectors]. *Innovation and Sustainability*, no 1, pp. 164–175. Available at: <https://doi.org/10.31649/ins.2023.1.164.175> (accessed November 25, 2023) (in Ukrainian).

5. Norik L. O., Vnukova K. I. (2021). Statystychnyi analiz kapitalnykh investytsii za rehionamy Ukrainy [Statistical analysis of capital investments by regions of Ukraine]. *Suchasni problemy upravlinnia pidpriemstvamy: teoriia ta praktyka. Materialy mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii – Modern problems of enterprise management: theory and practice. Materials of the international scientific and practical conference (Kharkiv – Torun, April 16, 2021)*. Dnipro: Serednyak T. K., pp. 259–261 (in Ukrainian).

6. Ofitsiynyi sait Derzhavnoi sluzhby statystryky Ukrainy [Official website of the State Statistics Service of Ukraine]. Available at: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/oper_new.html (accessed November 28, 2023).

7. Pershyi reitynh rehioniv Ukrainy za Indeksom mistsevoho blahopoluchchia [The first ranking of regions of Ukraine according to the Index of local well-being]. Available at: <https://ratinglab.org/research/pershij-rejting-regioniv-ukrayini-za-Indeksom-miscevogo-blagopoluchchya> (accessed December 28, 2023) (in Ukrainian).

8. Advantage Ukraine. Available at: <https://advantageukraine.com/en/> (accessed December 03, 2023).

Analysis of investment activity: industry-regional aspect

Y. M. Derenska

The recovery of Ukraine's economy will require a significant amount of investment. Effective distribution of investment resources will require analysis of the most priority sectors of the economy, determination of directions of regional development. According to the Advantage Ukraine investment initiative developed by the Government of Ukraine, the pharmaceutical industry is one of the ten key areas of investment. Surveys of the State Statistical Service revealed a positive trend regarding investment expectations in the production of basic pharmaceutical products and pharmaceutical preparations. The main factor affecting investment in the pharmaceutical industry is financial resources, the key direction of investment is defined as the replacement of worn out machines or equipment. Kharkiv region is among the five regions with a high index of local well-being.

Keywords: investments, investment expectations, investment activity.